

Svart arbete i NATIONALRÄKENSKAPERNA

Sammanfattning.....	2
1 Inledning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte.....	3
1.3 Tidigare studier och skattningar.....	3
1.4 Projektdeltagare.....	5
2 Skatteverkets material.....	5
2.1 Skattrevisioner.....	5
2.2 Andra undersökningar.....	6
2.3 Några resultat från arbetet med skattrevisioner.....	6
3 Användning av Skatteverkets underlag i NR.....	8
3.1 Skattning av förädlingsvärden.....	8
3.2 Skattningar av arbetade timmar och inkomster.....	10
4 Jämförelser av inkomster mellan näringsidkare och löntagare.....	10
5 Resultat.....	12
6 Fortsatt arbete.....	15
7 Referenser.....	15

Sammanfattning

I samband med den större revidering av de svenska nationalräkenskaperna, NR, för perioden 1993 och framåt som publicerades den 28 november 2007 infördes nya estimat för dold ekonomisk verksamhet i beräkningarna. Dessa aktiviteter har i beräkningarna delats in i två block dels illegala dels svarta transaktioner. Den illegala delen omfattar aktiviteter som är förbjudna enligt svensk lag och inkluderar beräkningar för prostitution, droger, smuggling av alkohol och tobak samt illegal spelverksamhet. Beskrivning av metoder och resultat redovisas i en särskild projektrapport¹. Den svarta delen avser verksamheter som i och för sig är lagliga men antingen felaktigt redovisade eller inte medtagna över huvud taget.

I denna rapport beskrivs arbetet med den svarta verksamheten. Den skattning som nu har gjorts i nationalräkenskaperna baseras i stor utsträckning på resultatet av deklarationsrevisioner som Skatteverket, SKV, utfört under perioden 1995-2003. Materialet ger en indikation på storleksordningen och förekomsten av ekonomiska aktiviteter som normalt inte ingår i det underlag som används för beräkningar av olika aggregat i nationalräkenskaperna. Dessa transaktioner är inte korrekt redovisade i vanliga statistiska undersökning och administrativa data. Eftersom det inte finns några exakta källor för beräkningarna är estimaten naturligtvis behäftade med stor osäkerhet och endast ett uttryck för vad som kan skattas utifrån den nämnda revisionsmetoden.

Jämfört med tidigare skattningar har revisionsmaterialet möjliggjort att en större andel av de totalt dolda aktiviteterna i den svenska ekonomin explicit har allokerats till specifika verksamheter. I de nya beräkningarna utgör denna andel 3 procent mot tidigare 1,5 procent av BNP. Den totala skattningen av den oregistrerade svenska ekonomin på drygt 5 procent av BNP har det däremot inte funnits tillräckligt mycket nytt underlag för att justera.

Inledningsvis ges en liten översikt av vilka möjligheter och metoder det finns för att göra beräkningar av dolda aktiviteter i nationalräkenskaperna över huvud taget samt vilka resultat som tidigare studier gett. Därefter följer en summarisk redovisning av SKVs arbete och hur detta har använts i nationalräkenskaperna. Rapporten avslutas med en sammanställning av resultatet och några idéer om fortsatt önskvärt arbete.

¹ Illegal activities in the Swedish National Accounts, NR-PM 2008:.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Enligt Europeiska Rådets förordning (EG 2223/96) om Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i gemenskapen (ENS95), ska alla ekonomiska transaktioner som baseras på en frivillig överenskommelse mellan två parter ingå i nationalräkenskaperna. EU är angeläget om att alla länder har så uttömmande och internationellt jämförbara beräkningar av NR som möjligt, och genomför speciella revisioner för att säkerställa detta. Om medlemsländerna inte lever upp till de ställda kraven kan speciella avgifter debiteras.

1.2 Syfte

För att höja kvalitén i de svenska NR har en ny beräkning av den dolda ekonomin gjorts. Arbetet har indelats i två delprojekt. De omfattar dels svart verksamhet dels illegal verksamhet i den svenska ekonomin. Beräkningarna av illegal verksamhet inkluderar prostitution, droger och smuggling av alkohol och tobak samt illegalt spel. Det projektet har delvis finansierats med EU-grants och är redovisat i en särskild projektrapport. Estimat för illegala aktiviteter infördes för första gången i NR i samband med publiceringen i november 2007.

I denna rapport redovisas det arbete som har bedrivits för att med hjälp av SKVs nya underlag förbättra NRs estimat av svart verksamhet.

Inledningsvis är det viktigt att påpeka att de redovisade resultaten över den dolda ekonomin naturligtvis är behäftade med större osäkerhet än den verksamhet som vi benämner vit. Av lättförståeliga skäl är det mycket svårare att samla in uppgifter och att få en fullständig kartläggning bedöms som osannolikt. Men med hjälp av olika metoder som mer eller mindre kan kombineras med varandra bedömer vi att det går att komma en bra bit på vägen.

1.3 Tidigare studier och skattningar

Det finns i princip två olika angreppssätt för att göra skattningar av dold verksamhet. De brukar benämnas direkta respektive indirekta metoder. Med direkta metoder avses estimat som baseras på statistiska undersökningar, intervjuer, skatterevisioner etc. De indirekta metoderna däremot baseras på analyser och jämförelser av diskrepanser mellan exempelvis uppgifter insamlade i olika undersökningar. Eftersom BNP kan beräknas från såväl produktions- som användnings- och inkomstsidan finns det möjligheter att jämföra resultaten och analysera olika delområden och resultat. Det gäller t.ex. inkomster och utgifter för olika grupperingar, jämförelser mellan arbetade timmar och inkomster för egenföretagare respektive anställda inom

samma branscher, jämförelser mellan sysselsättningen mätt enligt de individbaserade arbetskraftsundersökningarna och vad som har rapporterats från företagarkåll. Jämförelser mellan teoretiskt beräknad moms i NR-systemet och faktiskt inbetalad moms analyseras också.

Flera studier har gjorts med något olika infallsvinklar. I rapporten RSV 1984:5 gjordes en jämförelse för 1970-talet mellan nationalräkenskapsdata och vad som faktiskt rapporterats i inkomstdeklarationer och företagsbokföring av professor Ingemar Hansson. En liknande studie gjordes för 1980-talet av statistikchef Åke Tengblad och beskrivs i rapporten Århundradets Skattereform. Tengblad har även gjort en uppföljning för 1996, vilken beskrivs i SOU 2002:118. Ingemar Hanssons studie indikerade att den svarta ekonomin i relation till BNP år 1980 utgjorde mellan 4,6 och 7,5 procent. Tengblads beräkningar pekade på en andel på 5,4 procent 1980 och 4,6 procent 1991. För 1996 skattades andelen till drygt 5 procent.

De totala estimat av oredovisad ekonomisk verksamhet som hittills ingått i NR baseras alltså i huvudsak på beräkningar enligt en indirekt metod. Det innebär att de avstämningsmöjligheter som NR-systemet möjliggör genom oberoende beräkningar från produktions- användnings- och inkomstsidorerna har utnyttjats. Eftersom det finns minst anledning att dölja uppgifter om användning så är huvudansatsen i de svenska NR att utgå från de estimat som användningssidan ger. Snarare kan användningssidan vara behäftad med överrapportering av kostnader som inte är relevanta för den aktuella produktionen. Det kan röra sig om fingerade eller felklassificerade insatskostnader.

Utgångspunkten för den indirekta skattningen av svart verksamhet är BNP-uppgiften i löpande priser. Den har beräknats och stämts av med hjälp av statistiskt och administrativt underlag för produktions- och användningssidan i ekonomin. Från BNP-uppgiften dras värdet av de totala faktorinkomsterna i landet. De utgör deklarerade löneinkomster enligt kontrolluppgifter samt de driftöverskott - vinster - som är statistiskt belagda. Den på så sätt framräknade diskrepansen mellan BNP-värdet baserat på statistiskt underlag för produktions- och användningssidan och redovisade löner, sociala avgifter och överskott av verksamheter utgör den totala skattningen av svart verksamhet. Den beräknade diskrepansen fördelades på oredovisade löneinkomster respektive ej deklarerad inkomst av näringsverksamhet för egenföretagare. Detta indirekt beräknade beloppet bör fördelas ut på de olika branscher i vilka den svarta verksamheten förekommer. Tidigare gjordes i NR en ansats till fördelning med hjälp av den struktur som framkom i det arbete som presenterades i RRV:s undersökning om svart arbete under 1997/98. Endast en mindre andel av den totala skattningen, ca 1,5 procent av totalt drygt 5 procent redovisades med utgångspunkt från RRV material.

I samband med den större revidering av nationalräkenskaperna som genomfördes under 2007², infördes också nya estimat för svart och illegal verksamhet. För beräkningarna av svart verksamhet utnyttjades det nya material som Skatteverket har arbetat fram och vars resultat publicerats i rapporten 2006:4, Svartköp och svartjobb i Sverige. Detta angreppssätt innebär att skattningen nu har baserats mer, men inte helt, på en direkt metod enligt vad som framkom i Skatteverkets deklarationsrevision. Det nya materialet har inte gett några indikationer på att den tidigare totala skattningen på ca 5 procent av BNP skulle vara felaktig utan snarare bekräftat rimligheten i detta estimat.

1.4 Projektdeltagare

Arbete med att försöka beräkna svart verksamhet har gjorts vid flera tillfällen och beskrivits i olika rapporter. Tidigare arbete inom NR har främst utförts av Åke Tengblad och Jörgen Enmark. I detta projekt har följande personer deltagit: Annika Persson, Skatteverket, Ann-Marie Bråthén, Eddie Karlsson, Berit Hall-Backström, Jerry Johansson, Tomas Skytesvall, Jessica Engdahl, Mattias Björling och Birgitta Magnusson Wärmark (projektledare) från nationalräkenskapsenheten samt Elisabeth Eklund från enheten för ekonomiska mikrosimuleringar och Alex Teterukovskiy som metodstatistiker. Projektet har även haft diskussioner med representanter för Jordbruksverket och Skogsstyrelsen.

2 Skatteverkets material

2.1 Skattrevisioner

De estimat som introducerats i NR under 2007 baseras i hög grad på det arbete som utförts av Skatteverket under 2006³. Det material som Skatteverket arbetat fram har flera dimensioner. En omfattande genomgång av Skatteverkets revisioner för inkomstskatt för åren 1995-2003 har gjorts. Intentionen var att få ett grepp över de dolda arbetsinkomsterna. SKV har då tittat på de ändringar revisionerna leder till avseende lön vid anställning och inkomst av näringsverksamhet hos fysiska personer. Eftersom revisionerna inte gjorts slumpmässigt har alla revisioner för de nämnda åren slagits ihop i en pott. Materialet har även delats in utifrån flera olika grupperingar. Indelningen består dels av 25 olika branschgrupperingar dels av tre olika storleksklasser samt av åtta olika producentkategorier/företagstyper. Det har gett en total indelning i drygt 200 olika grupper av totalt drygt 20 000 revisioner. Den genomsnittliga ändringen per företag i respektive grupp har räknats upp med antalet företag totalt i den gruppen. Den totala skattningen representerar på så sätt 770 000 aktiva företag med en totalt redovisad vit arbetsinkomst på nästan 1 000 mdkr. Denna skattning kan då tolkas som den

² Enligt publicering 28 november 2007

³ Svartköp och svartjobb i Sverige, Rapport 2006:4,

del av svarta arbetsinkomster som går att få fram med det material som Skatteverket förfogar över för den aktuella företagspopulationen.

2.2 Andra undersökningar

Skatteverket har även initierat och genomfört flera andra olika undersökningar för att med olika infallsvinklar försöka verifiera resultaten från deklarationsundersökningen och försöka ringa in problemen med oredovisad verksamhet. Det handlar om följande angreppssätt:

Attitydundersökningar om inställningen till att arbeta svart
 Intervjuundersökningar om köpta och utförda tjänster samt köp och försäljning av varor dels bland hushåll dels bland företagare
 Vem köper respektive säljer svart
 Ersättning i natura respektive i pengar
 Jämförelser av medianarbetsinkomster och levnadsnivåer mellan olika grupper samt jämförelser mellan inkomster och nivån på livsmedelskonsumtionen för löntagare och egenföretagare inom samma verksamhetsområde
 Speciell undersökning av nolldeklaranter

2.3 Några resultat från arbetet med skatterevisioner

Utifrån arbetet med skatterevisionerna framkommer indikationer på svartarbetets struktur och förekomst i olika företagsstorlekar, branscher m.m. Resultaten pekar på en stark koncentration till små företag enligt sammanställningen nedan.

Översikt över kalkylerade dolda arbetsinkomster efter företagsstorlek baserat på revisioner

Kategori	Vit arbetsinkomst		Skattad dold arbetsinkomst		Dold arbetsinkomst uttryckt som påslag på vitt redovisad inkomst
	mdkr	andel	mdkr	andel	
Småföretag; lönesumma under 1 mnkr	87	9%	59,8	85%	69%
Aktiebolag med lönesumma 1-5 mnkr	100	10%	7,9	11%	8%
Större aktiebolag samt övriga sektorer	810	81%	3	4%	0%
Summa	997	100%	70,6	100%	7%
Dito exkl. offentlig sektor m.m.*	687		70,6		10%

*Exkl. offentlig sektor, bostadsrättsföreningar och ideella företag

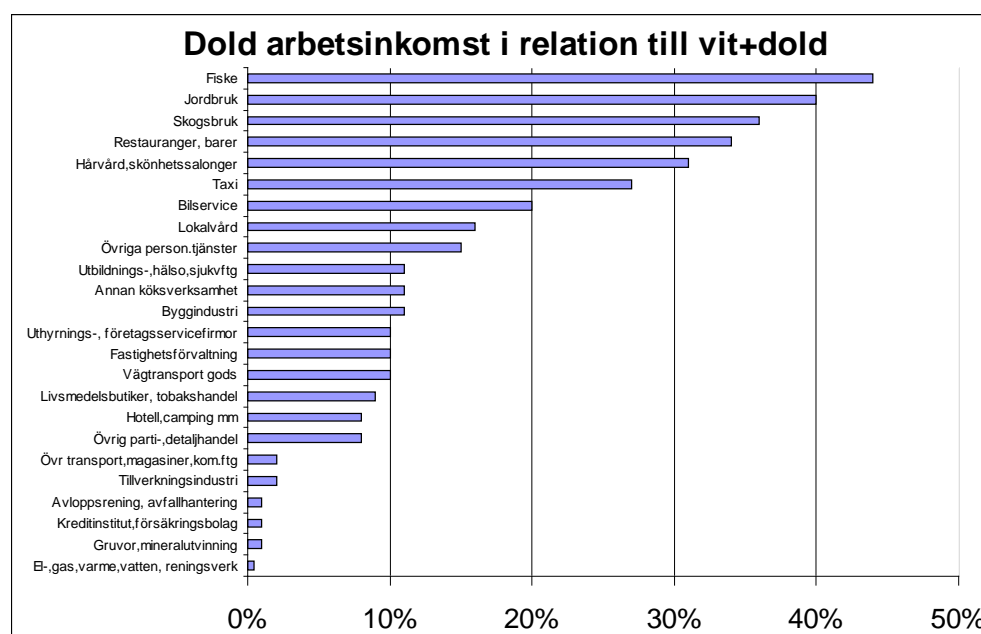
Källa: Skatteverket, Rapport 2006:4

Revisionsresultatet pekar på att egenföretagare och bolag med lönesumma under 1 mnkr svarar för 9 procent av de vitt redovisade arbetsinkomsterna och för hela 85 procent av de kalkylerade dolda arbetsinkomsterna. De halvstora aktiebolagen med lönesumma på 1-5 mnkr svarar för 10 procent av de vitt redovisade arbetsinkomsterna och för 11 procent av kalkylerade dolda inkomster. Aktiebolag med lönesumma över 5 mnkr samt övriga sektorer har 81 procent av de vita arbetsinkomsterna och svarar för 4 procent av de beräknade underrapporterade inkomsterna.

Sammantaget motsvarar de kalkylerade dolda arbetsinkomsterna ett påslag på 7 procent på de vita arbetsinkomsterna. Undantas offentlig sektor, bostadsrättsföreningar och ideella företag, där de dolda inkomsterna enligt beräkningarna är små, blir påslaget 10 procent. Detta är dock ett genomsnitt och det finns stora skillnader mellan olika branscher.

23. Diagram

Kalkylerade dolda arbetsinkomster per bransch i relation till vit plus dold arbetsinkomst

Störst påslag framkommer för fiske, jordbruk, skogsbruk, restauranger, hårfrisörer, taxi, bilservice, lokalvård och övriga personliga tjänster. Mycket små påslag finns i tillverkningsindustri, gruvor, kreditinstitut, avfallshantering, elverk m.m. Resultatet är intressant så till vida att det i stor utsträckning bekräftar den allmänna uppfattningen om fusket i olika branscher.

Men även om de dolda inkomsterna relativt sett är höga i vissa branscher innebär det inte att de svarar för merparten av de dolda arbetsinkomsterna. Det beror i sin tur på hur stor verksamheten är. Dolda arbetsinkomster i absoluta tal kan därför motsvara betydande belopp i miljarder kronor fastän den relativa andelen är låg eftersom det är fråga om så stora branscher.

Vissa relativa andelar framstår som något förvånande och ligger inte i paritet med vad som skulle kunna förväntas med hänsyn till åtminstone den allmänna uppfattningen. Skatteverket betonar också att materialet visar de framreviderbara dolda arbetsinkomsterna. I en bransch som jordbruk finns det betydligt mer ledtrådar vid en revision än vid revision av exempelvis frisörer.

Frisörbranschen kännetecknas av att produktion och konsumtion sker samtidigt och i efterhand är det svårt att finna några spår. Resultaten bör därför ses i ljuset av vad revisionsinstrumentet förmår att ta fram. Hur det faktiskt förhåller sig om man till detta lägger dolda arbetsinkomster, som inte kan beläggas med normala revisionsmetoder, kan relationerna mellan olika branscher förskjutas i förhållande till den bild som tecknats ovan.

3 Användning av Skatteverkets underlag i NR

3.1 Skattning av förädlingsvärden

Underlaget från Skatteverket har sedan bearbetats i NR-systemet. En fördelning har i de flesta fall gjorts utifrån de ramar som Skatteverkets resultat gett. Delvis har annan information använts. Det gäller speciellt för branscherna jordbruk, skogsbruk och byggnadsverksamhet. I dessa fall är inte Skatteverkets resultat applicerbara beroende på hur dessa verksamheter beräknas inom NR-systemet.

Beräkningarna av jordbruket bygger till stor del på Jordbruksverkets redovisning och beräkningar i Economic Accounts for Agriculture. EAA är ett system av statistiska beräkningar över värdet av jordbrukssektorns produktion och kostnaderna för denna produktion. Den bygger på uppgifter över levererade jordbruksprodukter oftast i kvantiteter. Jordbruket får därmed en renodlat funktionell avgränsning. EAA-kalkylen täcker inte in alla uppgifter som NR kräver, beroende på definitionsskillnader mellan innehållet i NR och EAA-kalkylen. I de fall sekundär verksamhet inom jordbruket kan särskiljas ska den inte ingå i EAA-kalkylen. Den innefattar således inte jordbrukarhushållens alla intäkter från annan verksamhet, utan tilläggs-kalkyler görs i NR med hjälp av annan information. De tillägg som gjorts handlar om sekundära aktiviteter som exempelvis turism, gårdsförsäljning och snöröjning.

Skogsbrukets produktionsvärde beräknas i NR med hjälp av flera olika delaktiviteter och produkter. Även skogsbruket är funktionellt definierat, vilket innebär att den totala skogsproduktionen ingår oavsett vem som äger eller producerar produkterna. Produktionsvärdet omfattar både produktion för marknadsförsäljning och produktion för egen användning.

Produktionsvärdet beräknas för avverkning av skog till sågtimmer, massaved och brännved. Dessutom ingår dikning, röjning och annan skötsel, skogsodling och övrig skogsvård inklusive julgranar samt flis. Produktion av växande skog (nettotillväxt) utgår från den totala tillgången av skogstillgångar som växer och avverkas på skogsmark. Däremot klassas råvaror från skogen använda som livsmedel såsom bär, svamp mm till jordbruket.

I NR beräknas byggnadsverksamhet från användningssidan. Genom att summera färdigställda och pågående arbeten av hus, övriga byggnader, vägar och andra anläggningar samt ombyggnadsarbeten beräknas ett värde för den totala produktionen. Ett explicit tillägg för svart verksamhet görs för gruppen egnahemsägare. Det handlar om reparationer och underhåll i ägarbebodda småhus.

Beräkningarna från användningssidan fångar – om de har god täckning - även in den produktion som inte redovisas i de statistiska underlag som baseras på produktions- och deklarationsuppgifter. De allra flesta branscher inom näringslivet är annars i hög grad beräknade utifrån det material som sammanställs i undersökningen Företagens Ekonomi, FEK, där uppgifter hämtas från företagets bokföring.

I några andra fall finns viss annan information som kan nyttjas. För exempelvis frisörsverksamhet som nästan uteslutande köps av privatkunder görs jämförelser med de estimat som beräknas i undersökningar av hushållens utgifter. Genom att fråga hushållen vad de betalar för dessa tjänster går det därför att ringa in vad branschen omsätter totalt dvs. det vita och svarta sammantaget. Hushållen köper frisörtjänster för betydligt större belopp än vad totala produktionen inom branschen utgör. Den skattning som görs i NR av svart verksamhet är nästan tre gånger högre än det resultat som Skatteverkets revisioner indikerar. Skatteverket pekar här på att när bokföring inte finns eller är dålig hamnar man efter revisioner i skönsmässiga bedömningar som i regel är en form av minimiskattningar.

För vissa verksamheter finns material från bl.a. branschorganisationer som taxi och restauranger som ger indikationer på omfattningen av oredovisad verksamhet.

Inom handelsbranschen inkluderas också viss verksamhet implicit i beräkningarna. Försäljningen mäts i NR i hög grad från användningssidan och på så sätt får man även med handelsmarginaler på oredovisad

försäljning. De tillägg som gjorts på handelsbranschen avser sekundär verksamhet, som exempelvis reparationer och andra icke handelsaktiviteter.

3.2 Skattningar av arbetade timmar och inkomster

Nationalräkenskapernas beräkningar av arbetade timmar baseras i hög grad på Arbetskraftsundersökningarna. I dessa tillfrågas enskilda individer om hur mycket de har arbetat under en viss period. Det finns inga säkert belagda uppgifter på vad intervjupersonen inkluderar i sin uppgivna arbetstid. Det kan mycket väl vara så att man uppger all arbetad tid vare sig den är redovisad av arbetsgivaren eller oredovisad. I många fall vet säkert inte personen ifråga vad arbetsgivaren redovisar.

NR har därför i sina kalkyler gjort vissa antaganden för skattningarna av antalet arbetade timmar. I AKU beräknas medelarbetstid för egenföretagare respektive för anställda och den skiljer sig markant. I snitt arbetar egenföretagare 2219 timmar per år jämfört med 1558 timmar för anställda. Det troliga är att företagarna vid intervju om sin arbetstid i AKU uppger all arbetad tid medan en anställd inte redovisar alla svarta timmar. I NR-beräkningarna antas att anställda i AKU uppger enbart hälften av sin svarta arbetstid.

Det tillägg som har gjorts på löner baseras också på Skatteverkets totala beräkning. En fördelning har gjorts mellan löner för anställda och sammansatt förvärvsinkomst för egenföretagare. Av tillägget har 55 procent lagts på löner och 45 procent på driftöverskott. Pålägget görs för ett år i mitten av den period deklaraundersökningen täcker, och skrivs sedan fram och tillbaka för hela tidsserien med den officiellt redovisade utvecklingen inom branschen. Totalskattningen av svarta löner uppgår till 35 miljarder kronor och påslaget höjs därmed från 1,5 procent i tidigare NR-skattning till 3 procent nu. Störst tillägg sker i sektorerna detaljhandel, byggnads- och restaurangverksamhet.

Utgångspunkten för beräkningar av antalet svarta timmar är de svarta lönerna. Nedjustering görs i dessa beräkningar på grund av antagandet att hälften av de svarta timmarna redovisas i AKU.

4 Jämförelser av inkomster mellan näringsidkare och löntagare

SCB har gjort studier i vilka man jämfört resultatet från undersökningen över hushållens utgifter (HUT) med hushållets disponibla inkomster. Resultatet visade att ofta räcker inte inkomsten till för att finansiera hushållets

konsumtion. Med hjälp av mikrosimuleringsmodellen FASIT kan man också konstatera att inkomst av näringsverksamhet i de flesta branscher är lägre än inkomst för anställda.

Genom bearbetningar av Fördelningsanalytiskt Statistiskt System för Inkomster och Transfereringar, (IoT), Kontrolluppgiftsregistret och Standardiserade Räkenskapsutdrag från Skatteverket, (SRU), har förvärvsinkomster beräknats för år 2005. Beräkningarna har utförts för aktiva näringsidkare med enskild firma och handelsbolag samt för fåmansaktiebolagsdelägare och övriga löntagare. I grupperna ingår personer 25-60 år som arbetat hela året i samma näringsgren som de närmast 2 föregående åren. För näringsidkare kommer inkomsten endast från aktiv näringsinkomst och för löntagare endast från lön från en arbetsgivare med tillägg för ev. sjukpenning. Inga pensioner eller övriga sociala ersättningar får finnas. Räntefördelningen för jordbrukare kan ev. medföra att deras inkomster inte är jämförbara med övriga näringsidkare.

Av sammanställningen nedan framgår att medianlönen för anställda ligger betydligt över de belopp som beräknas för näringsidkare. Här menar vi att det finns en tydlig indikation på att vi inte har ett tillräckligt bra material för näringsidkare.

**Förvärvsinkomst 2005 för förvärvsarbetande
inom samma bransch 2002-2005**

NACE	Näringsgren	Aktiva näringsidkare		Löntagare	
		Enskild firma			
		Antal	Median	Antal	Median
01	Jordbruk	5 341	141 167	2 038	227 825
02	Skogsbruk	861	171 674	1 412	290 876
05	Fiske	54	87 061	17	237 302
10-14	Mineralutvinning	18	224 687	906	327 069
15-37	Tillverkningsindustri	2 754	157 493	83 897	280 039
40-41	El-,gas, värme vattenförsörjning	4	136 090	3 107	357 418
45	Byggverksamhet	6 931	202 200	21 552	301 643
50200	Bilreparationer	1 299	138 970	2 465	251 211
5009	Handel exkl bilrep	2 146	147 403	36 822	260 922
51-552	Parti, detalj, hotel, camping	58	130 819	1 060	226 670
553-554	Restaurang o barverksamhet	1 204	134 210	2 187	174 690
555	Personalmatsalar	48	142 193	193	244 000
6022	Taxi	1 325	204 921	963	221 345
6024	Vägtransport av gods	1 699	260 191	6 830	283 400
60-64	Transport och kommunikation	21	205 336	5 077	270 748
65-67	Finansiell verksamhet	27	273 163	2 715	307 812
70	Fastighetsverksamhet	488	207 477	6 141	261 500
71-746	Företagstjänster	3 065	232 613	28 352	325 025
74701	Lokalvård	372	226 826	3 395	200 427
74702-749	Diverse övriga företagstjänster	1 041	176 568	2 505	259 486

75	Offentlig	7	145 090	25 590	299 473
80-85	Utbildning, hälso o sjukvård	1 880	234 403	174 595	244 691
90	Avloppsrening, avfallshantering	39	209 445	1 378	291 938
91-					
92,9301	Rekreation, kultur, sport	1 021	129 366	9 163	238 686
9302	Hår- o skönhetsvård	4 506	115 332	459	201 460
9309-95	Hushållsanställda	469	104 989	329	235 644
Antal		36 678		423 148	

För materialet ovan gäller att följande villkor ska vara uppfyllda.

Villkor för bearbetningar av IoT, kontrolluppgifter och SRU, för jämförelse av förvärvsinkomster mellan olika grupper av inkomsttagare 2005

		Enskild firma	HB	FÅAB	Lön
Ålder 25 -60 år	2005	x	x	x	x
Samma näringsgren	2003-2005	x	x	x	x
Sjukpenning ingår i inkomsten	2003-2005	x	x	x	x
Pensioner/övriga social ersättn	2003-2005	-	-	-	-
Passiva näringsinkomster	2003-2005	-	-	-	-
Aktiv inkomst av enskild fa	2003-2005	x	-	-	-
Aktiv inkomst av HB	2003-2005	-	x	-	-
Endast en KU	2003-2005	-	-	x	x
Helårslön >= 1BB enl KU	2005	-	-	x	x
FÅABlöen enl bl K10	2003-2005	-	-	x	-
Lön enligt KU, ej FÅAB	2003-2005	-	-	-	x

5 Resultat

De tidigare skattningar av svart verksamhet som har inkluderats i NR, har baserats på den indirekta metoden med jämförelser och analys av diskrepanser mellan beräkningarna från användnings- och produktionssidan kontra inkomstsidan. Storleksordningen på främst oredovisade löner och ersättningar till egenföretagare har därmed estimeras. Den framräknade diskrepansen har däremot inte kunnat allokeras i sin helhet till de olika verksamheter som den härrör från. Man kan säga att ett mer pragmatiskt synsätt har tillämpats, på så sätt att de avstämnings- och balanseringsmöjligheter som NR-systemet i sin helhet möjliggör, på ett indirekt sätt har täckt in även den svarta produktionen och användningen.

I och med det arbete som Skatteverket har utfört främst vad gäller deklarationsundersökningen, har det blivit möjligt att göra en fördelning av större delen av den svarta verksamheten på olika delbranscher och

användningar. Emellertid är dessa estimat naturligtvis mer osäkra än beräkningarna av officiellt redovisade aktiveter. De explicita tillägg till produktionsvärden respektive avdrag från insatsförbrukningen som har gjorts för olika branscher redovisas nedan. Av tabellen framgår hur mycket förädlingsvärdet i respektive bransch påverkas, och påslaget redovisas som en procentuell andel av totala förädlingsvärdet för år 2005.

Tabell 1 Explicita korrigeringar av förädlingsvärdet och procentuell andel av dold verksamhet 2005

SNI	Förädlings- värde mill. SEK	Varav dold	Procent
A Jordbruk, jakt och skogsbruk	25 611	2 681	10,5
B Fiske	589	185	31,4
C Utvinning av mineral	11 694	48	0,4
D Tillverkningsindustri	470 025	5 188	1,1
E El-,gas, värme vattenförsörjning	70 107	0	0,0
F Byggverksamhet	109 005	15 975	14,7
G Handel och reparationsverksamhet	267 405	7 947	3,0
H Hotell- och restaurangverksamhet	35 379	5 825	16,5
I Transport och kommunikation	162 613	8 433	5,2
J Finansiell verksamhet	106 576	353	0,3
K Fastighets-,uthyrn.verk, företagstjänster	488 713	22 098	4,5
M Utbildning	15 481	649	4,2
N Hälsa o sjukvård	49 226	3 306	6,7
O Andr samh o personliga tjänster	47 951	10 558	22,0
P Hushållens verksamhet	697	174	25,0
FV markn.prod o prod. för egen slutl användn	1 861 072	83 420	4,5
Staten	128 047	0	
Kommunerna	362 577	0	
Hushållens icke-vinstdrivande organisationer	36 466	0	
Summa förädlingsvärden	2 388 162	83 420	3,5
Produktskatter netto	347 056		
BNP till marknadspris	2 735 218	83 420	3,0

Tillägget som andel av det totala förädlingsvärdet utgör enligt denna redovisning 3,5 procent. I relation till BNP till marknadspris motsvarar det 3 procent. Men som framgått ovan finns det säkerligen en del svart verksamhet som även har inräknats implicit tack vare använda beräkningsmetoder och de avstämningar som hela NR-systemet bygger på.

Beräkningar av BNP från inkomstsidan görs för närvarande inte per delbransch, utan endast för alla branscher tillsammans. En uppdelning i olika institutionella sektorer som redovisas nedan är dock i princip möjlig. I beräkningen från inkomstsidan kan BNP delas upp i delkomponenter enligt

den visade sammanställningen. Med den uppdelning som görs av driftsöverskottet på de olika sektorerna icke finansiella företag, finansiella företag och delsektorerna inom offentlig sektor återstår det belopp som kan hänföras till hushållssektorn. I detta ingår en explicit beräkning av driftsöverskottet för egnahemsägarnas ägarbebodda bostäder. Det resterande beloppet utgör den totala sammansatta förvärvsinkomsten i hushållssektorn, vilken enligt kalkylen nedan uppgår till 157 mdkr. Den deklarerade delen av denna post utgör 43 miljarder kr och således ger beräkningarna en oredovisad företagarinkomst på 114 mdkr för år 2005.

Beräkning av sammansatt förvärvsinkomst år 2005, mnkr

BNP till marknadspris	2 735 218
Kapitalförslitning	336 152
Produktionsskatter	463 212
Subventioner	54 631
Egentliga löner	1 098 098
Deklarerade	1 062 722
Svarta	35 376
Sociala avgifter	401 930
Driftsöverskott, netto	490 457
Icke finansiella företag	237 880
Finansiella företag	41 684
Staten	0
Kommuner	-2 750
Socialförsäkring	0
Ägarbebodda bostäder	56 376
Sammansatt förvärvsinkomst (residual)	157 267

Den totala skattningen av svarta inkomster för år 2005 blir utifrån denna sammanställning 149 mdkr fördelade på 114 mdkr i företagarinkomster samt 35 mdkr i oredovisade löner. Fördelningen mellan löner och företagarinkomster kan naturligtvis ifrågasättas utifrån de antaganden som använts i skattningarna.

Skillnaden mellan 149 mdkr och de 83 som redovisas i tabell 1 utgör 66 mdkr. Dessa har inte utfördelats explicit på specifika branscher, men är ändå implicit inkluderade i det totala NR-systemet. I relation till BNP motsvarar 149 mdkr 5,5 procent medan det explicit fördelade beloppet utgör 3 procent av BNP.

6 Fortsatt arbete

En analys av underlag och metoder för skattning av det totala oredovisade estimatet som för 2005 för närvarande uppgår till 149 mdkr är angelägen. Det är viktigt dels för att verifiera beräknade explicita tillägg men också för att i största möjliga utsträckning belägga att den totala skattningen är rimlig.

De explicita tilläggen till produktionen eller avdrag på insatsförbrukningen, utgör nu drygt 83 mdkr. En utfördelning av det resterande beloppet på 66 mdkr är också nödvändig för att visa att full överensstämmelse råder i beräkningarna oavsett vilket angreppssätt som är utgångspunkten.

Inom undersökningen Företagens Ekonomi, FEK, och dess föregångare Företagsstatistiken har nu uppgifter över hela ekonomin samlats in eller sammanställts från register under snart tio år. Materialet är nedbrytbart på några olika sektorer och delgrupper. En branschvis analys bör göras av förädlingsvärdets delkomponenter med fördelning på löner, driftsöverskott och sammansatt förvärvsinkomst för olika grupper av företag som större och mindre AB samt naturligtvis även personliga företagare. Materialet behöver dock bearbetas och analyseras för att undersöka om det är möjligt att få ett rimligt estimat på den vita delen av hushållens inkomster. FEK baseras på uppgifter från företagens bokföring och dessa behöver anpassas och omräknas till NRs definitioner.

Eftersom deklaraionsundersökningarna endast baseras på registrerade företag så finns det inget underlag för att skatta den verksamhet som kan tänkas härröra från helt oregistrerad verksamhet. Det finns heller inget underlag för att göra en utfördelning av dessa på olika branscher. Annat material som möjligtvis intervjubaserade undersökningar skulle kanske kunna nyttjas för detta ändamål.

Det skulle också vara intressant att göra ytterligare analys av inkomst- och utgiftsuppgifter för jämförbara grupper enligt materialet i avsnitt 4 ovan.

Det är också mycket angeläget med vidare arbete för att få en bättre överensstämmelse mellan hushållssektorns finansiella sparande beräknat från den reala respektive den finansiella sidan i NR. Samstämmiga uppgifter bör kunna verifiera en bra kvalitet i beräkningarna.

7 Referenser

Malmer H., Persson A., Tengblad Å., *Århundradets skattereform*. Uppföljning av skattereformen 1990-1991. Norstedts Tryckeri AB, 1994.

Utveckling och förbättring av den ekonomiska statistiken, SOU 2002:118, *Bil 8, Den svarta ekonomin*. Elanders Gotab AB, Stockholm 2002

Skatteverket, *Svartköp och svartjobb i Sverige*, Rapport 2006:4

För branscherna jord- och skogsbruk har inte SKVs resultat använts. Det beror på att NRs beräkningar baseras på detaljerade beräkningar av produktion av olika jordbruksprodukter enligt SJVs EAA-kalkyler. Det tillägg som gjorts för jordbruk handlar om de sekundära aktiviteter som produceras. Det rör sig exempelvis om turism, gårdsförsäljning och snöröjning.

Skogsbrukets produktion beräknas i NR utifrån de produkter som tagits ut, som sågat virke, massaved och flis och baseras delvis på t.ex. virkesmätningar. Även för skogsbruket används en annorlunda beräkningsprincip i NR än för flertalet andra branscher. Tillägg har emellertid gjorts för brännved och sågvirke som hanteras vid sidan om officiellt redovisade mängder.